

Ongeneeslijk katholiek

Hij ontvluchtte Nederland vanwege het benauwende maatschappelijke klimaat. In zijn woonplaats Rome doet priester en intellectueel Antoine Bodar een boekje open over zijn droom Europa, lompheid als vaderlandsziekte nummer één en zijn leven in Italië.

Tekst en foto: Alexander Thijssen

Op het Piazza Navona verzamelt zich een groep Amerikaanse toeristen. Geleid door een gids leggen ze de historische omgeving vast met hun digitale camera's. Verderop klinkt het gehamer van de restauratiewerkzaamheden aan de Berninifontein. In een priestergemeenschap, gelegen achter de zestiende-eeuwse San Maria dell'Anima kerk, bewoont prof. dr. Antoine Bodar (63) een eenvoudig ingerichte kamer.

Met zijn priesterwijding raakte hij in het dorpse Nederland niet binnen de Kerk maar binnen de verlichte wereld in opspraak toen zijn homoseksuele levenswijze van lang voordien bekend werd. Later werd in zijn Romeinse priestercollege afwijzend gereageerd toen de priester meewerkte aan een interview met *Playboy*. Tijdens de jaarlijkse Van der Grintenlezing aan de RU opent Bodar de aanval: hij bekritiseert het doorgesloten materialisme en het verlies van onze christelijke identiteit.

Voorafgaand aan uw priesterwijding heeft u een lange en succesvolle universitaire carrière gehad. Hoe beleefde u de jaren zestig en zeventig als studerend katholiek?

'Ik studeerde vanaf 1969 Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Het was daar in die tijd zo rood als het maar zijn kon. Het waren de tijden van belachelijke opstanden, bezettingen en studentenrevoluties. Colleges konden zomaar vervallen omdat de universiteit weer eens was bezet. Het waren rampjaren voor zinvolle gedachten over het geloof. Ik zie deze decennia als een tweede beeldenstorm. Na mijn studie Geschiedenis heb ik eerst een half jaar aan de Universiteit van Bazel gestudeerd. Daarna ging ik naar de Universiteit van Leiden.'

Uw keuze voor de Universiteit van Leiden is opmerkelijk voor een belijdend katholiek. Waarom ging uw voorkeur niet uit naar een instelling met gedeelde katholieke wortels, zoals Nijmegen en Tilburg?

'Ik studeerde liever aan een heidense universiteit, een instelling zonder levensbeschouwelijke grondslag waar een open sfeer heerste. Het nadeel van Tilburg of Nijmegen was dat je vooral te horen kreeg wat er niet deugde aan de katholieke kerk. In Tilburg was de universiteit zelfs tijdelijk omgedoopt tot Karl Marx Universiteit. Nijmegen was in die tijd ook erg rood. Leiden stond ook toen al bekend als een liberale universiteit. Dit betekent op het gebied van godsdienst: verlichting is de top. In mijn tijd als docent in Leiden was ik dan ook een vreemde eend in de bijt vanwege mijn godsdienstige opvattingen, maar er was een open discussie. Meestal droeg ik tijdens colleges een das. Dat was daar gebruikelijk. Wanneer het zo uitkwam dat ik mijn priesterboord al droeg voor een college, kleedde ik me niet speciaal om. Dat zou onzin zijn. De meeste studenten vonden dat prachtig, natuurlijk omdat ze me zo kenden van mijn televisieoptredens.'

Toch heeft u uiteindelijk uw weg naar de Universiteit van Tilburg gevonden. U bent daar drie jaar geleden aangesteld op de leerstoel Christendom, Cultuur en Media. Er waren critici die vonden dat er met u een conservatief figuur werd binnengehaald.

'In het verleden heb ik vaker te maken gehad met stevige kritieken. Laten we het nuchter bekijken: ze waren bang voor een bepaalde invloedsfeer van de katholieke kerk op die faculteit. Alsof ik in mijn eentje een conservatieve koers van die faculteit kan inzetten. Ik heb daar alleen zo'n leerkrak. Wat kan ik doen? Ik probeer me daar niet al te veel van aan te trekken, dat is een vorm van zelfbescherming.'

In uw boek *Ik droom mij Europa*, dat u schreef ten behoeve van uw oratie aan de Universiteit van Tilburg, pleit u voor een verankering van christelijke waarden in de Europese Unie. Gezien de toenemende secularisatie lijkt dit een onhaalbaar standpunt.

‘Het komt erop neer dat het christendom wordt genegeerd. Het door mij gedroomde Europa lijkt misschien ver weg, maar dromen leven van idealen. De Europese Unie moet niet alleen een economische, politieke of juridische grondslag hebben, maar ook een culturele eendracht in verscheidenheid. Europa heeft een religieuze dimensie en haar inwoners moeten zich bewust worden van het geestelijke erfgoed dat het verleden met zich meebrengt. Men doet net of het christendom geen belangrijke factor meer is. Het humanisme, het verlichtingsdenken, het jodendom en het Griek-Romeins denken zijn ook van belang, maar kunnen niet los worden gezien van het christendom.’

Hoe ziet u uw gedroomde Europa in het licht van de uitbreiding van de Europese Unie met minder gesecculariseerde landen?

‘De Europese Unie verandert door haar uitbreiding. In de tijd dat Polen bij de Europese Unie kwam, werd er vanuit de PvdA en D’66 geprotesteerd. Een groot aantal katholieke burgers traden toe tot de Unie. Critici waren bang dat bepaalde verworvenheden op de tocht kwamen te staan. Dat is niet fair. Het is vooral niet sportief wanneer je democratie zo hoog in het vaandel hebt staan. Het democratisch ideaal veronderstelt immers dat er rekening dient te worden gehouden met een meerderheid, ook wanneer dit een katholieke meerderheid is.’

In het verleden heeft u zich teweergesteld tegen de Nederlandse lompheid, die u ‘vaderlandsziekte nummer één’ noemde. Hoe ziet u dat nu?

‘We hebben Fortuyn gehad, die zei wat hij dacht. Veel mensen volgden zijn voorbeeld. Hierdoor is de verruwing nog sterker aanwezig in de Nederlandse samenleving. Onlangs werd in de Tweede Kamer zelfs een debat gevoerd over vergroving van het taalgebruik. Waarom kunnen wij niet met minder verbaal geweld met elkaar omgaan? Wellevendheid in het taalgebruik vind ik ontzettend belangrijk, ik reken het tot een belangrijke regel van beschaving. Ik trek al meer dan tien jaar ten strijde tegen de verruwing en lompheid in Nederland. Waarom moet het allemaal zo grof?’

Een aantal maanden geleden was u te gast in het tv-programma *De meiden van Halal*. Wat vond u van het optreden van Hans Teeuwen?

‘Ik vind Teeuwen een sympathiek persoon, maar waar is zijn taalgebruik goed voor? Hij sloeg een ferme toon aan, waarin ik niet ben meegegaan. Een harde toon zorgt er kennelijk voor dat een uitspraak goed aankomt. Het is een manier om te scoren bij het grote publiek. Ik vind niet dat je op die manier moet willen scoren.’

Tien jaar geleden bent u naar Rome verhuisd. Vanwaar uw liefde voor Italië?

‘Ik bewonder Italië om de levenswijze van de mensen, de kunsten, maar ook om haar verweving van cultuur, kunst en godsdienst. In Rome ben ik thuis, ik hoor echt in Italië. Ik wil het land niet idealiseren, er zijn ook schaduwzijden. De maffia houdt grote gebieden van Italië nog steeds in haar greep, dat is verschrikkelijk. Daarnaast heb je het politieke gedoe in dit land: er zijn in dit land sinds de Tweede Wereldoorlog 61 kabinetten geweest. Onlangs zijn er verkiezingen gehouden, hopelijk komt er nu wat meer stabiliteit.’

U zegt dat u thuis bent in Rome, voelt u zich nog Nederlander?

‘Ik ben dankbaar jegens het vaderland. Daar liggen mijn wortels, zoals dat tegenwoordig zo sterk wordt uitgedrukt. In Nederland word ik vaak gevraagd voor optredens op radio en televisie. Mijn boeken en columns verschijnen in het Nederlands. Ik heb nog een sterke binding met mijn geboorteland, want ik heb er veel vrienden. Het is echter niet erg om in het buitenland te wonen. Het prettige van in het buitenland wonen is dat je niet in Nederland woont. Wat mij betreft hoef ik niet weg uit deze stad, toch voel ik me in alle opzichten Nederlander.’

Wat is uw visie op het thema van de lezing, 'Luxe en Decadentie'?

'Het doorgeschoten materialisme, is het barbarisme van nu. Westerlingen zijn zo bijziend geworden in de eigen tijd, dat ze de eigen tijd verheerlijken. Ze hebben de neiging in te slapen in een vorm van decadentie. Het is belangrijk om historisch besef te hebben. Wie zich met geschiedenis bezighoudt, ziet de huidige tijd met een rustiger en beheerster blik. Idealen worden niet bereikt door de droombeelden van de westerse verlichtingsmaatschappij na te streven. Want wat zijn de persoonlijke idealen van mensen? Drie huizen, vijf ijskasten en zes automobielen? Wat is er verder?'

U waarschuwt dus voor de gevaren van het materialisme. Waar ligt volgens u dan de grens tussen een goed leven en het gevaar van decadentie?

'We hebben materie nodig, maar moeten oppassen dat het materialisme ons niet overvalt. Horatius heeft eens geformuleerd: *est modus in rebus*. Er moet een maat zijn in zaken. Daar ligt wat mij betreft de grens. Ik zou graag willen dat de eenvoud van de jaren vijftig terugkeert. Ik zal die tijd niet idealiseren, maar iets meer van de soberheid van toen zou de 21ste eeuw best kunnen bevruchten.'

Op 11 juni zal Antoine Bodar de Van der Grintenlezing uitspreken in de Aula van de Radboud Universiteit. De titel van de lezing is 'Liever ware schoonheid dan louter praal'.